

Narůstající perzekuce environmentálních obránců signalizují zužující se prostor pro občanskou společnost

19.11.2025 - | Arnika

Environmentální obránci napříč Evropou, Jižním Kavkazem a Střední Asií stále častěji čelí právnímu tlaku, zastrašování a pokusům o omezení jejich práce. Nevládni organizace varují před soustavným nárůstem SLAPP žalob (1), pomluv, nároků na odškodnění za údajné škody a dalších taktik, jejichž cílem je odrazovat od veřejné kontroly průmyslových, těžebních a rozvojových projektů s negativním dopadem na životní prostředí. Občanský dohled se stává stále obtížnějším, zejména pro ty, kteří zpochybňují mocné ekonomické nebo politické zájmy.

Když si Hajrija Čobo z bosenského města Kakanj v prosinci 2023 otevřela poštovní schránku, zjistila, že je předvolána k soudu. Společnost Adriatic Metals na ni podala žalobu za údajnou pomluvu; mělo se tak stát ve chvíli, kdy Čobo upozornila na nelegální výstavbu betonárny. (2) Sunčica Kovačević a Sara Tuševljak čelily několika právním krokům poté, co vedly kampaň proti malým vodním elektrárnám na řece Kasindolska v Bosně a Hercegovině. (3) Podobný tlak se objevil i v Chorvatsku, kde státní lesnická firma podala žalobu na organizaci Green Squad a její hlavní autorku Vesnu Grgić za zveřejnění informací o nezákonné těžbě dřeva. (4)

„Tyto případy jsou pouze špičkou ledovce. Ukazují jen část toho, čemu dnes environmentální obránci čelí. Potřeba ochrany nebyla nikdy naléhavější,“ říká Martin Skalský z Arniky, nevládní organizace se sídlem v České republice. Jeho organizace společně s běloruskou skupinou Ecohome dokumentuje případy perzekuce na monitorovací platformě stoppersecution.org. *„S tím, jak se prohlubuje trojí planetární krize a zesiluje boj o nerostné suroviny, narůstají i útoky na obránce environmentální spravedlnosti a místní komunity závislé na přírodních zdrojích,“* dodává Skalský.

Podobné taktiky se stále častěji vyskytují i v členských státech Evropské unie. V České republice se 83 účastníků pokojné blokády uhelného dolu dodnes brání u soudu proti žalobě na náhradu škody, která se táhne od roku 2018. Ve Spojeném království byli někteří členové klimatického hnutí Just Stop Oil odsouzeni ke čtyřem až pěti letům vězení za zcela pokojné protestní akce. Proti klimatickým skupinám bylo využito protiteroristické zákonodárství v Německu, Francii i Itálii, což vyvolává obavy o zužující se prostor pro občanské aktivity i v demokraciích s dlouhou tradicí participace veřejnosti.

Po roce 2012, inspirovány příkladem Ruské federace, přijalo dalších sedm zemí represivní legislativu o „zahraničních agentech“, aby kontrolovaly a rozkládaly nezávislá média a nevládní organizace. Bělorusko v letech 2021–2022 zatlačilo všechny nezávislé organizace občanské společnosti do podzemí nebo do exilu. Obdobný zákon nedávno přijala i Gruzie, která označuje organizace a média získávající více než 20 % svých prostředků ze zahraničí za subjekty sloužící „vnějším zájmům“. Zákon doprovází administrativní tlak, inspekce a dehonestující kampaně. Některé gruzínské organizace už byly nuceny ukončit svou činnost nebo ji výrazně omezit. Podobný posun probíhá také na Slovensku, kde vláda zahájila otevřené útoky na environmentální instituce na základě legislativy inspirované restriktivním „modelem zahraničních agentů“ dříve zavedeným v Maďarsku.

Mnoho případů perzekuce je spojeno s těžbou nerostů. V Srbsku čelila občanská společnost výhrůžkám smrti, násilí, svévolnému zadržování a digitálnímu sledování kvůli odporu proti projektu těžby lithia společnosti Rio Tinto v Jaderském údolí – domovu největšího ložiska lithia v Evropě,

klíčového pro cíle Zelené dohody EU. (5)

Arménské těžební regiony Amulsar a Syunik byly místem obtěžování a policejních zadržení během pokojných protestů i koordinovaných dehonestujících kampaní. Zatímco těžební společnost Zangezur Copper-Molybdenum Combine podala právní výhrůžky proti aktivistům včetně Olega Dulgaryana poté, co upozornil na znečištění a porušování lidských práv. Podobné kroky jsou patrné v Gruzii, kde obyvatelé oblasti Čiatura čelili výhrůžkám, zadržení a žalobám po protestech proti škodám na jejich domech způsobeným nelegální těžbou pod obcemi. (6) Obyvatelé oblastí Bolsini a Muševani v Gruzii se stali oběťmi sledování a odvetných opatření poté, co vyjádřili obavy ohledně těžby zlata a mědi.

Od roku 2022 mají obránci životního prostředí nového zastávce: Michel Forst byl jmenován vůbec prvním zvláštním zpravodajem OSN pro ochranu environmentálních obránců. Je autorem průlomového stanoviska, že pokojný protest je základním právem podle mezinárodního práva a že státy mají povinnost chránit osoby, které jej vykonávají. Vyjádřil také obavy z nepřiměřených trestů a stále častějšího používání restriktivních zákonů proti lidem, kteří upozorňují na environmentální problémy — praxe, které jsou podle něj neslučitelné s demokratickými principy. Na aktuálním zasedání smluvních stran Aarhuské úmluvy budou vlády rozhodovat o prodloužení jeho mandátu.

SLAPP žaloby:

SLAPPs (Strategic Lawsuits Against Public Participation) jsou právní kroky, jejichž primárním cílem je umlčet kritiky, vyčerpat jejich zdroje nebo je odradit od projevu. Často jsou založeny na žalobách za pomluvu nebo přemrštěných nárocích na škody. Jejich účelem není uspět věcně, ale zastrašit jednotlivce či organizace a zabránit jim v obhajobě veřejného zájmu.

Hajrija Čobo - Bosna a Hercegovina:

<https://stop-persecution.org/hajrija-cobo-targeted-for-speaking-out-about-the-impacts-of-mining-in-bosnia-and-herzegovina>

Sunčica Kovačević a Sara Tuševljak - Bosna a Hercegovina:

<https://www.stop-persecution.org/the-rich-investor-using-a-slapp-lawsuit-to-silence-two-young-bosnian-activists>

Green Squad a Vesna Grgić - Chorvatsko:

<https://stop-persecution.org/state-forest-company-initiates-slapp-against-croatian-environmental-activist>

Srbsko: „A Digital Prison“:

<https://www.amnesty.org/en/documents/eur70/8813/2024/en/>

Situace v Gruzii a dopady zákona o zahraničních agentech:

<https://arnika.org/en/news/arnika-warns-the-situation-in-georgia-is-deteriorating-dramatically-environmental-defenders-are-on-the-front-lines>

Bosna a Hercegovina

„V návaznosti na celosvětový trend útoků na environmentální aktivisty se v Bosně a Hercegovině objevily již dobře známé praktiky – podávání SLAPP žalob proti ekologickým aktivistům a novinářům. Udělování koncesí na výstavbu malých vodních elektráren a těžbu kritických surovin probudilo místní komunity. Environmentální aktivisté se stali terčem zahraničních firem, které se je těmito žalobami snaží umlčet. Místní komunity jsou v této věci jednotné: NEBUDETE TĚŽIT!!!“ Ratko Pilipović, právník, Center for Environment, Banja Luka

<https://arnika.org/o-nas/tiskove-zpravy/narustajici-perzekuce-environmentalnih-obrancu-signalizuju>

[zuzujici-se-prostor-pro-obcanskou-spolecnost](#)